

АДАПТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА ДО ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

АДАПТИВНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ПРЕДПРИЯТИЯ К ИННОВАЦИОННЫМ ИЗМЕНЕНИЯМ

ADAPTABILITY OF ENTERPRISE'S INDUSTRIAL AND ECONOMIC SYSTEM TO INNOVATIVE CHANGES

У статті розглянуто особливості взаємодії системи підприємства та інноваційного процесу. Виявлено основу процесу забезпечення адаптивності системи промислових підприємств до інноваційних змін. Визначено роль та місце адаптації системи підприємства до інноваційних змін. Проаналізовано роботи наукових дослідників та економістів. Поглиблено теоретичні знання щодо поняття та сутності адаптивності підприємства. Систематизовано процес забезпечення інноваційної адаптації організації. Визначено складові фактори впливу на забезпечення інноваційної адаптивності.

Ключові слова: адаптивність, адаптація, інноваційні зміни, адаптивне управління.

В статье рассмотрены особенности взаимодействия системы предприятия и инновационного процесса. Выявлено основу процесса обеспечения адаптивности системы промышленных предприятий к инновационным изменениям. Определены роль и место адаптации системы предприятия к инновационным изменениям. Проанализированы работы научных исследователей и экономистов. Углубленно теоретические знания относительно понятия и сущности адаптивности предприятия. Систематизированы процесс обеспечения инновационной адаптации организации. Определены составляющие факторы влияния на обеспечение инновационной адаптивности.

Ключевые слова: адаптивность, адаптация, инновационные изменения, адаптивное управление.

The article describes the features of the interaction of enterprise and innovation. It depicts the foundation of the process to ensure the adaptability of the system of industrial enterprises to innovative changes. The role and place of the enterprise's adaptation to innovative changes are outlined. Analysed the work of researchers and economists. In-depth theoretical knowledge about the concept and nature of the adaptive enterprise. Systematized the process of providing an innovative adaptation of the organization. The components of factors influence the provision of innovative adaptability.

Keywords: adaptability, adaptation, innovative changes, adaptive management.

Вступ. Сучасна економіка характеризується неперервним динамічним ростом та розвитком. Процес переходу в досконаліший стан потребує

піднесення всіх ланок господарства. Оскільки, сукупність підприємств створює систему господарства, вони також потребують змін задля забезпечення зрушення всіх сегментів системи. Зміни в свої суті несуть нові рішення, тобто інновації. Інноваційні зміни можуть бути: в структурі управління, технологічні, технічні, продуктові, мотиваційні, соціальні тощо. Задля трансформації негативного ефекту інноваційних змін в позитивний необхідна адаптація цілісної системи підприємства.

Питання адаптації та адаптивності підприємства до інноваційних змін, а також вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на них, у своїх працях розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Бойко А.В., Чуйко К.С., Сущенко О.А., Ячменьова В.М., Отенко В.І., Колодіна О.М., Бояринова К.О., Войтун Т.В.

Постановка завдання. Метою дослідження є окреслення економічного змісту адаптивності виробничо-економічної системи підприємства та виявлення особливостей адаптивності до до інноваційних змін. Завданнями є виявлення ролі адаптації системи підприємства, специфіки інноваційних змін, теоретичних підґрунть забезпечення інноваційної адаптивності.

Методологія. Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, які розглядали питання адаптивності підприємств. Також використовувались методи узагальнення та логічного структурування під час визначення змісту поняття "адаптивність підприємства" та інструментів її забезпечення.

Результати дослідження. Досвід провідних країн світу свідчить про важливу роль масштабів та якості нововведень, реструктуризації, та інших "нових рішень", які є результатом розвитку науки та інноваційної діяльності, в життєздатності національних економік. При відсутності важливих інноваційних змін, економіка переходить у фазу стагнації. Саме тому Й. Шумпетер відводив велику роль сукупності "нових комбінацій", тобто кластерам інновацій, що відкривають початок новій динамічній фазі розвитку економіки.

За результатами досліджень Державної Служби Статистики України спостерігається негативний приріст питомої ваги організацій, що займаються інноваціями: в 2012р. (17,4%), 2013р. (16,8%), 2014р. (16,1%) та питомої ваги підприємств, що впроваджують інновації: в 2012р. (13,6%), 2013р. (13,6%), 2014р. (12,1%). [1]. Однією з причин такої динаміки може бути стиль керівництва компанією, що спрямоване на стабілізацію внутрішніх процесів підприємства і тим самим знижуючи потребу в інноваційних змінах та погіршуючи рівень конкурентоспроможності організації. Оскільки в Україні спостерігається нестабільна економічна ситуація, зменшення інноваційної активності підприємств може бути захисною реакцією від ризиків, що не суть в собі інноваційні зміни. Низхідна динаміка створення інноваційних проектів

тягне за собою низьку інвестиційну привабливість не тільки компанії, але й країни в цілому.

Виходячи з проблеми консервативності підприємств в питаннях інновацій та інноваційних змін, провідну роль набуває тема адаптивності підприємства та адаптивного управління, в процесі інноваційних змін.

Сутність поняття адаптивності підприємства було розглянуто у працях багатьох вчених (табл.1).

Таблиця 1

Зміст терміну «адаптивності підприємства» в роботах вчених

ПІБ вченого	Назва роботи	Зміст терміну «адаптивності підприємства»
Бойко А.В. [2]	«Концептуалізація стійкості національної економіки»	здатність змінювати параметри та функції при зовнішніх впливах для забезпечення самого існування системи, при цьому пристосовуючись до шоків впливів із можливою трансформацією негативних результатів у позитивні.
Чуйко К.С. [3]	«Формирование адаптивности фирмы в условиях ускорения рыночных изменений»	інтегральна властивість, що полягає в пристосуванні до внутрішньофірмових і макроекономічних змін та в багатоаспектності, що виражається в економічних відносинах
Сущенко О.А. [4]	«Формування стратегічного потенціалу підприємства»	здатність структури стратегічного потенціалу оперативно реагувати на цілеспрямовані зміни у функціонуванні підприємства та можливість пристосування її окремих елементів до цих змін.
Ячменьова В.М. [5]	«Сутність понять «адаптація» та «адаптивність»	характеристика соціально- економічної системи, необхідна для визначення характеру та ступеню структурних змін на мезорівні
Отенко В.І. Колодіна О.М. [6]	«Місце економічної адаптивності підприємства у множині його властивостей»	здатність реагувати на мінливість умов функціонування та розвитку і забезпечувати пристосованість у процесах з метою досягнення такого фінансово- економічного стану, що дозволяє зберегти економічну безпеку підприємства.

Джерело: складено на основі [2-6]

Отже, виходячи з цього, можна зробити висновок, що адаптивність підприємства – це здатність системи оперативно пристосовуватись до змін внутрішнього та зовнішнього середовищ, з метою досягнення економічної

безпеки підприємства та можливістю трансформації негативних результатів в позитивні.

Механізм забезпечення інноваційної діяльності включає в себе: забезпечення оперативної адаптації до вимог зовнішнього середовища; оцінювання придатності наявних виробничих умов до вимог інноваційного процесу [7].

Незалежно від обраного шляху інноваційної адаптації, перший етап обов'язково містить визначення необхідності пошуку та впровадження інновацій. Цей процес передбачає виконання певної послідовності дій [7]:

- 1) оцінювання початкового стану внутрішнього та зовнішнього середовища та його відповідність цілям підприємства;
- 2) оцінювання наявних чи високоімовірних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також їх потенційні наслідки для підприємства;
- 3) порівняння отриманих результатів із цільовими показниками і прийняття рішення щодо доцільності проведення змін;
- 4) оцінювання наявних ресурсів (технічних та організаційних рішень) підприємства для проведення необхідних змін та у випадку їх недостатності – прийняття рішення щодо здійснення інновацій [7].

Зниження інноваційної активності підприємств свідчить про те, що організації підлягають значного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що знижує рівень інноваційного потенціалу. За таких умов виникає необхідність впровадження інноваційних змін як джерела зміни вектору розвитку чи функціонування в період кризових процесів. У зв'язку з необхідністю пристосування підприємств до турбулентних, змінних умов, необхідно звернути увагу на формування гнучкої системи управління, яка б забезпечувала адаптивність виробничо-економічної системи підприємства. За підготовки організації до впровадження змін, система управління повинна бути чіткою, зрозумілою, стабільною, надійною, прозорою та ефективною. В процесі впровадження інноваційних змін, підприємство зустрічається з такою проблемою, як опір змінам.

Опір змінам, зазвичай є неминучим явищем, що характеризується негативною реакцією на впровадження інновацій в системі підприємства. Основними причинами виникнення опору є складність процесу, страх ризику, пов'язаного з матеріальними втратами та збитками, невизначеність, недостатнє фінансування та необхідність залучення коштів для нового обладнання і навчання персоналу, різне сприйняття змін персоналом та інші.

Для зменшення опору змінам необхідно створити умови для майбутнього впровадження нововведень, за допомогою організації поступової адаптації всіх підсистем підприємства. Високий рівень адаптивності виробничої, управлінської, кадрової фінансової підсистем підприємства забезпечують

стійке функціонування підприємства та спроможність до впровадження інновацій. На цьому етапі доцільно використовувати адаптивну модель управління організацією, функціями якого є [8]:

- спільне вироблення реалістичної мети;
- критеріальне моделювання;
- кооперація дій і самоспрямування;
- саомоніторинг процесу та моніторинг результату;
- прогностичне регулювання [8].

Сукупність вищезазначених взаємопов'язаних функцій є запорукою успіху в процесі адаптації підприємства до змін, оскільки управлінська система набуває здатності аналізувати та самонавчатись.

Висновки. Адаптивність – це складний критерій, що характеризується здатністю системи оперативно пристосовуватись до змін внутрішнього та зовнішнього середовищ, з метою досягнення економічної безпеки підприємства та можливістю трансформації негативних результатів в позитивні. В умовах турбулентного стану та динамічного розвитку, підприємству необхідно впроваджувати інноваційні зміни для збереження конкурентних позицій. Оскільки, зміни передбачають певні ризики, великої ролі набуває питання пристосування, тобто адаптації підприємств до нововведень, що в свою чергу, є багатоетапним процесом. Для підвищення ефективності впровадження змін необхідно надати управлінській системі гнучкості. За допомогою сукупності функцій адаптивного управління, підприємство спроможне підлаштовувати та трансформувати зовнішні й внутрішні впливи на позитивний результат через провадження інноваційних змін.

Література:

1. Офіційний сайт Державної Комісії Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
2. Бойко А.В. Концептуалізація стійкості національної економіки / А. Бойко // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 1. – С. 5–19.
3. Чуйко К.С. Формирование адаптивности фирмы в условиях ускорения рыночных изменений : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / К.С. Чуйко. – М., 2007. – 25 с.
4. Сущенко О.А. Формування стратегічного потенціалу підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / О.А. Сущенко. – Луганськ, 2002. – 19 с.
5. Ячменьова В.М. Сутність понять «адаптація» та «адаптивність» / В.М. Ячменьова, З.О. Османова // Вісник Національного університету «Львівська Політехніка». 2010. – № 684. – С. 346-353.

6. Отенко В.І. Місце економічної адаптивності підприємства у множині його властивостей / В.І. Отенко, О.М. Колодіна // Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 3. – Т. 2. – С. 43–47.
7. Бояринова, К. О. Наукові підходи та детермінанти забезпечення інноваційної адаптивності промислового підприємства [Текст] / К. О. Бояринова, Т. В. Войтун // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету „Економічна думка”, 2013. – Том 14. – № 2. – С. 111-116. – ISSN 1993-0259.
8. Сльникова Г. В. Основи адаптивного управління: Курс лекцій / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти. Кафедра менеджменту освіти. — К., 2003. — 104 с.